

ENSEMBLE PLAYING – A KEY APPROACH TO PIANO TRAINING FOR PEOPLE WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

Evgeniya Tagareva

Academy of Music, Dance and Fine Arts – Plovdiv, Bulgaria evgenia.tagareva@abv.bg

Abstract: Piano education reveals significant prospects for the development of people with special educational needs (SEN) in the psycho-emotional, intellectual, motor and socio-cultural context. There is a need for a wider study of piano training as an interactive activity with many beneficial effects not only in music pedagogy, but also in art pedagogy and art therapy (in particular music therapy). Depending on the nature and extent of disability, it is necessary to use non-verbal methods to some extent to train people with SEN. An ensemble musing - playing four hands on one or two pianos - is one of the most successful methods of smooth, natural and fast introduction of the student with SEN in the metric, rhythmic and dynamic expressive possibilities of music. Joint music is an effective part of a complex approach for the development of SEN individuals. With the active participation of the educator, who plays with the pupil, the pieces studied - tiny or longer ones - immediately sound like melodic and harmonious rich music. This gives the SEN student the much needed confidence in expressing oneself and in the success of a non-verbal communication that is often leading in hearing-impaired persons or in people with impaired brain-motor activity. Much of the disability has a negative impact on the speech function, which has become the first in modern education and training. The use of verbal means is minimized in the training musical ensemble. This makes it widely applicable to a significant percentage of people with disabilities. It is especially suited to the initial stage of piano education for people with SEN but accompanies all subsequent stages of piano and music teaching. When playing four hands, a piano teacher and student are physically close, which enhances the psychological influence and gives the student security. The teacher can easily penetrate into the learner's psyche and feelings, understand his individual problems in order to be a useful assistant in progress. The play of two separate pianos gradually teaches the student greater autonomy and confidence in their own achievements and skills - a serious step in every person with SEN. In this case, the student has more space to act on a larger number of keys, which is particularly important for developing motor skills and brain activity. An opportunity occurs in teacher-student interaction for playing much larger volume of plays and melodies, which performed as ensemble music, create mutual feeling of integrity and emotional empathy.

Keywords: Music, Piano, special needs, training, ensemble playing

АНСАМБЛОВОТО СВИРЕНЕ – КЛЮЧОВ ЕЛЕМЕНТ В ОБУЧЕНИЕТО ПО ПИАНО ПРИ ЛИЦА СЪС СПЕЦИАЛНИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПОТРЕБНОСТИ

Евгения Тагарева

Академия за музикално, танцово и изобразително изкуство – Пловдив, evgenia.tagareva@abv.bg

Резюме: Обучението по пиано разкрива значими перспективи за развитието на лица със специални образователни потребности (СОП) в психо-емоционален, интелектуален, двигателен и социо-културен план. Необходимо е по-разширено изследване на обучението по пиано като интерактивна дейност с много полезни ефекти в сферата не само на музикалната педагогика, но и на артпедагогиката и арттерапията (в частност музикотерапията). В зависимост от характера и степента на увреждания, при обучение на лица със СОП е необходимо използване на невербални методи в една или друга степен. Ансамбловото музициране - свирене на четири ръце на едно или на две пиана - е един от най-успешните методи за плавно, естествено и бързо въвеждане на ученика със СОП в метричната, ритмична и динамична изразителна възможности на музиката. Съвместното музициране е ефективна част от комплексен подход за развитие на лица със СОП. С активното участие на педагога, който свири заедно с ученика, изучаваните пиеси – миниатюрни или по-дълги – зазвучават веднага като мелодически и хармонически богата музика. Това създава у ученика със СОП така необходимата увереност в изразяването на самия себе си и в успеха на едно невербално общуване, което при хора с нарушен слух или мозъчно-двигателна активност често е водещо. Голяма част от

уврежданията се отразяват неблагоприятно върху говорната функция, наложила се като първостепенна в съвременното образование и обучение. При ансамбловото музициране с учебна цел използването на вербални средства е сведено до минимум. Това го прави широко приложимо при значителен процент хора с увреждания. То е особено подходящо в началния етап на клавирно обучение при лица със СОП, но съпътства и всички следващи етапи на преподаване на пиано и музика. При свирене на четири ръце на едно пиано, учител и ученик са физически близко, което усилва психологическото въздействие и вдъхва сигурност на ученика. Учителят по-лесно прониква в психиката и усещанията на обучаемия, разбира неговата индивидуална проблематика - с цел да бъде полезен помощник в напредъка. Свиренето на две отделни пиана постепенно възпитава в ученика по-голяма самостоятелност и увереност в собствените постижения и умения - сериозна крачка при всеки човек със СОП. В този случай ученикът има по-голямо пространство за действие върху по-голям брой клавиши, което е от особено значение за развитие на двигателната сръчност и мозъчната активност. В интерактивното взаимодействие учител-ученик се създава възможност за свирене на много по-голям обем пиеси и мелодии, които, изпълнени ансамблово, създават взаимно усещане за цялостност и емоционално съпричастие.

Ключови думи: Музика, пиано, специални потребности, обучение, ансамблово свирене.

УВОД

През последните десетилетия нараства необходимостта от промяна в мисленето и отношението на обществото към хората със специални образователни потребности (СОП). Промяната е насочена към разширяване възможностите за обучение, развитие, общуване и пълноценно включване на хората със затруднения в социалния живот. Тези възможности са обект на изследване при някои нови направления в науката: арттерапия (в частност музикотерапия), артпедагогика, лечебна педагогика - практически направления, свързани с възпитанието, обучението и терапията на хора, нуждаещи се от специални грижи. Те се основават на следните принципи: във всеки човек, въпреки нарушенията, има едно здраво ядро, към което трябва да се обърнем, да го стимулираме, за да намалим пречките и затрудненията в развитието. Лечебният педагог постоянно трябва да работи върху себе си, развивайки своите качества и способности. Така той помага на своя възпитаник, защото взаимодействието между две индивидуалности е много по-важно за възпитателния процес, отколкото какви задачи точно дава педагогът. [1] [5] [6] [7] [8] [9]

Въпреки новите отрасли в педагогиката, отделни методики все още не съответстват на посочените тенденции към специализирано обучение. Настоящата статия е насочена към разширяване границите на музикалната педагогика и на клавирната методика в светлината на активната музикотерапия, при която индивидът участва сам в процеса на музициране, като свири, пее или танцува в ритъм. Спецификата на този процес отрежда нова, интерактивна роля на преподавателя по музикален инструмент, в чието лице се обединяват артпедагог и арттерапевт.

Съвременната наука посочва солиден брой увреждания, както и причините за тях. В досегашната ми практика съм обучавала хора с различна степен на умствено изоставане, леки физически увреждания, синдром на Даун, детска церебрална парализа, нарушена биохимия на мозъка, разстройства от аутистичния спектър, незрящи и слабовиждащи, тежкочуващи. Често някои увреждания са причинно свързани с други, например с нарушения в говора и вербалното общуване. Важно е педагогът да познава в основни линии медицинската обосновка, но по-важно и полезно е да има своя, индивидуална оценка за състоянието и възможностите на конкретен ученик със СОП. Вместо да слуша от страни, като преценява и коментира действията на ученика, в дадения случай учителят е призван да се присъедини към ученика, да получава информация в процеса на работа, което веднага променя ролята му - от пасивен наблюдател и „съдия“ в активен участник. Дватама свирят на четири ръце - на едно или на две пиано - и заедно се справят с изникващите трудности от умствено, двигателно и психологическо естество.

КАКВО ТРЯБВА ДА ПОМНИМ ПРИ ОБУЧЕНИЕ НА ХОРА СЪС СОП

Наличието на дадено увреждане не означава, че индивидът не може да бъде обучаван. В известен смисъл той е ученик като всички останали – със своя специфика и трудности, със свои умения и положителни страни. Главната трудност на учениците със СОП е тяхната несигурност, породена от усещането, осъзнаването на своя проблем. Основните причини за подобна несигурност са намалената ориентация в пространството и влошената комуникация с околния свят, в повечето случаи свързана с говорни смущения. Въпреки

затрудненията, те могат да постигат напредък в обучението, но с повече специализирана помощ от страна на родители и педагози. В този смисъл ролята на учителя като творческа личност, търсеща нови ефективни методи за обучение и развитие, нараства значително. Въз основа на дългогодишната ми практика като клавирен педагог на хора със СОП подчертавам голямата отговорност при обучението им, но също и огромната радост от постиженията с тези именно ученици, които са нова стъпка на професионализъм и хуманизъм.

Предлаганият от мен метод за ансамблов музичиране в урока по пиано разкрива нови възможности за гъвкаво взаимодействие, което издига преподаването до интерактивен обмен на идеи и емоции и го превръща в източник на радост за хората със СОП. Един от най-важните му аспекти е специалната връзка между педагог и ученик, позволяваща невербално общуване чрез изразните средства на музиката – така необходимо за повечето хора със СОП.

Предимствата на ансамбловото свирене като метод за обучение по пиано при лица със СОП имат своя специфика, в зависимост от вида и степента на увреждане:

НЕЗРЯЩИ И СЛАБОВИЖДАЩИ

Въпреки отсъстващото зрение при незрящите или силно намаленото зрение при слабовиждащите, моят опит показва, че това е групата със СОП, която най-ефективно се поддава на обучение, в това число – музикално и инструментално. Около 80% от информацията за околния свят при нас постъпва чрез зрението. Лишени от тази информация, хората с увредено зрение доста трудно се ориентират в пространството. Ето защо, по мои наблюдения, пианото е идеалният инструмент за тях. „Царят на инструментите“ е сравнително лесен за звукоизвличане, благодарение на усъвършенстваната през вековете механика. Инструментът е ясно ситуиран в пространството, неговата клавиатура е логично и неизменно подредена, което за един незрящ ученик е голямо улеснение. Седящата поза, опората върху клавишите допринасят за по-голяма стабилност и двигателно-емоционална увереност на свирещия. Скоковете в различни краища на пианото биха затруднили един незрящ човек. Ето защо започвам ансамбловото свирене в незрящи ученици на едно пиано, с цел да се намали обема от клавиши до половин клавиатура. След като ученикът се почувства комфортно, работейки с по-малък тонов обем, преминаваме към свирене на две пиана, което дава по-голяма свобода на всеки участник в ансамбъла и води до постепенно преодоляване на страха от смели движения в по-голямо пространство – цялата клавиатура. Именно преодоляването на подобен род трудности води до така желаното развитие, дори рехабилитация и превръщането на границите в нови възможности.

Задача на педагога е да подпомага развитието на слуха като компенсаторен механизъм на увреденото зрение [2] [4]. Изработване на слухови и тактилни ориентири подпомага по-смелия напредък в свиренето при незрящи. Например протягане на двете ръце до двата отдалечени края на клавиатурата и после бавното им събиране до средата. Намиране на до1. Намиране на всяко до върху клавиатурата чрез използване на черните клавиши за ориентир. Запомняне тембъра на първа и на останалите октави – вляво и вдясно. Ориентацията за различните октавови групи в клавиатурата на пианото е по слух и чрез осезание. Тази ориентация се изгражда бавно и постепенно. Ето защо при обучаеми с нарушено зрение е по-подходящо ансамбловото свирене на две пиана. Незрящият ученик се нуждае от сигурност в обхващането на клавишите и разположението на тялото в пространството. Веднъж разположен пред пианото, той би се чувствал по-уверено, ако позицията не се променя вляво или вдясно. Разбира се, това не изключва изпълнение на пиеси на едно пиано – в случаи, когато липсват две пиана. Преходът от две пиана към едно пиано и обратно би следвало да се отработи допълнително и незрящият ученик да бъде пространствено ориентиран в новата ситуация, особено преди концертни изяви в ново пространство. Предимство при ансамбъл на едно пиано е близостта с преподавателя, при което ученикът с нарушено зрение долавя дъховете в началото на фразите и дори движенията на педагога – предпоставка за по-добър синхрон.

Важен етап е разучаването на отделните партии, преди да се премине към ансамбловото изпълнение. В началното обучение това става лесно, по време на самия урок, като много бързо се комбинират самостоятелно и ансамбловото свирене. При по-напредналите незрящи ученици е необходима по-продължителна самостоятелна подготовка. Педагогът улеснява този процес с аудио записи на партиите на лява и дясна ръка, като едновременно свири и пее тоновете имена на мелодиите или акордите, като подрежда акордовите тонове отдолу нагоре. [2] [3] Използват се и компютърни програми за нотопис, които възпроизвеждат, озвучават нотния текст. Те позволяват да се създадат копия в най-различно темпо, за да се

извърши постепенен преход от по-бавно към по-бързо свирене. Тези програми не могат да заместят записа, направен от учителя, където се чуват тоновете имена, пръстовката, прочетена или изпята в отделен запис, както и по-фини нюанси в динамиката и фразировката на музикалното произведение. Направеният аудиозапис на дясна, лява и на двете ръце е по-подходящ в началната фаза при разучаване и запомняне на нотния текст, както и по-нататък за отработване на музикантски проблеми – динамика, фразировка, темпо. Компютърните програми, с които повечето незрящи работят доста уверено, са подходящи за тренировка на научения текст и за плавен преход към по-бързо темпо. Във всички случаи ученикът свири заедно с програмата или записа, докато стане самостоятелен в изпълнението. Той е принуден първо да заучи наизуст текста и едва тогава да музицира свободно – за разлика от зрящите хора. [2]

По време на уроци с незрящи гъвкаво се включвам в процеса на овладяване на нотния текст, като свиря с дясна ръка, докато ученикът работи с лява или обратно. При откриване на грешка, следва обяснение – теоретично или практично, търсят се начини за преодоляването на затруднението. Дори свирене едновременно с ученика на неговата партия подпомага по-плавното навлизане в музикалната тъкан. Изпълнението на учителя служи като жив слухов ориентир и коректор. По този начин се поддържа постоянно представата за завършения музикален образ, за това, което ще звучи накрая. Разучаването на музикалните творби с прякото участие на учителя е голямо улеснение за незрящите, а дори и за слабовиждащите. При последните е възможно ползване на нотен текст, обикновено създаден от мен в увеличен мащаб. Но това е по-скоро теоретична помощ, отколкото практична. Слабовиждащите ученици споделят трудност при използване на зрението, което е много малък процент. Владееенето на нотно брайлово писмо също не улеснява много процеса на разучаване, защото при четенето му едната ръка винаги е заета с докосване на знаците.

Участието на учителя като втори пианист, на живо или със запис, е най-бързият път към успеха на незрящия ученик в овладяването на нотен текст и теорията, която го съпътства. Обикновено един направен от мен аудиозапис с учебна цел изглежда така:

1. Изсвирване на цялата пиеса от учителя.
2. Запис на дясна ръка – свирене и пеене на тонови имена; при повтарящи се фрази и елементи се пее само първия път. При акорди се забавя и се изговарят акордовите тонове отдолу нагоре.
3. Запис на дясна ръка с пеене на тонови имена
4. Запис на дясна, а после и на лява ръка с изговаряне на пръстовката.
5. Изготвяне на компютърен файл с нотния текст в няколко варианта на темпо. Ученикът трябва да е свалил и инсталирал същата програма, да се ориентира в основните ѝ функции, за да може да отваря файла и да го привежда в режим „свирене“. При по-малки ученици активно се включва родител, който подпомага обучението в къщи.

Във финалния етап преминаваме към свирене на четири ръце, по възможност на две пиана, за да постигнем синхрон, вярно темпо, звуков баланс между двете партии.

Липсата на зрение е сериозно затруднение за ориентация в пространството, но може да се използва и като предимство, за постигане на по-добра концентрация, без разсейващото визуално влияние на околната среда.

ТЕЖКО ЧУВАЩИ, ХОРА С УВРЕДЕН СЛУХ

Звучи парадоксално да засягаме тази група, защото именно слухът, възприемането на звука са в основата на музикалното изкуство. Но практическят ми опит включва над пет ученика с увреден слух, което показва интерес от тяхна страна и наличие на възможност за музикално обучение. При наличие на остатъчен слух е много важно той да бъде съхранен и дори активизиран, да бъде използван и развиван. Увреденият слух не означава засегната музикалност. Слухът е само предпоставка за музикални занимания, но по-важен е стремежът на човека да изразява емоции чрез музиката. При тежкочуващите също е налице такъв стремеж. Те регистрират по-трудно говора, който е с нестабилна, променлива честота и много по-добре музикалния тон, който е с фиксирана честота. Пианото има широк тонов обем от ниски, средни и високи тонове с точно установена честота. В първите уроци с тежкочуващи се установява кой или кои регистри на пианото се възприемат по-добре от техния слух. В ансамбъла на ученика се поверяват мелодии именно в тези регистри, а учителят поема ритмична функция, за да предаде метроритъма в процеса на свирене. Поставяйки ръце върху дървената част на пианото, хората с нарушения в слуха чувстват много добре вибрацията на стотиците струни с тялото си. Това се случва и при всички останали музиканти, които, обаче, са склонни да отдават

превес на слуховите възприятия и много по-малко - на телесните усещания. Хората с нарушен слух познават по-добре от всички нас езика на тялото – те следят устните на говорещия и много бързо се ориентират във визуалната информация – движения, посоки, писмени знаци. Освен това обладават над средната мануална сръчност, тъй като техният начин на комуникация включва ръцете. Имайки предвид това, постигам резултати в развитието на механизми, компенсирани намаления слух, чрез използване на повече визуални похвати – печатни материали, често създадени от мен, жесто-мимически движения с ръцете и тялото, използване на много по-ясна дикция и артикулация с устните, тъй като вербалното общуване не се изключва напълно.

При тежкочуващи прилагам най-вече ансамбловото музициране на **едно пиано**. Тези ученици имат нужда да виждат своя учител и да следят неговите ритмични движения, като се опитват да влязат в синхрон с тях. При нарушения на слуха свиренето на две пиана е по-трудно и дори объркващо, защото учител и ученик са далече един от друг и слухът на ученика се напряга твърде много. Диференцирането на звука от двата инструмента на моменти е почти невъзможно. Липсва така необходимият в случая визуален контакт.

Ученикът с нарушен слух доста бързо се ориентира в нотния текст, дори се старее да го възпроизведе на пианото. И въпреки че осъзнава като числа нотните стойности, обяснени от преподавателя в писмена форма, трудно навлиза в метроритъма на пиесата. Учителят може да го подпомогне чрез тактуването с крак, като се използва вибрацията на пода за предаване на ритмичните сигнали, или с ръка по дървената част на пианото. Това са вибрации, достигащи по-лесно до тялото на ученика, отколкото например пляскането с ръце. Ясно изразени жестове с ръце, посочване или докосване на дадена ръка, която да се включи навреме, или на необходимия пръст, посочване на различни елементи от нотния текст с цел да се акцентира върху тяхното значение – това са част от средствата, които могат да подпомогнат обучението на тежкочуващи, както и на много други ученици със СОП. В този смисъл е изключително важно преподавателят да седи близо до ученика, да е винаги готов да реагира с жест или дори като хваща ръцете на свирещия и му подсказва посоки, клавиши, пръсти. Това способства по-добрата ориентация в клавиатурата и по обратен ред – чрез движения – затвърждава музикалната представа.

Ролята на демонстрацията и имитацията при тези ученици е първостепенна. В ансамбловото свирене те много бързо постигат синхрон, следейки движенията на учителя до тях и изпитвайки невероятна радост, че постигат успехи именно с увреденото си сетиво. Говорят не е силна страна на повечето от тях. Ето защо преподаването в ансамбъл е най-компактната форма, в която учител, ученик, инструмент и необходимите визуални печатни или ръкописни пособия са заедно в една малка реалност.

В някои случаи използвам компютър за бързо писане на информация или просто за разговор с ученика си.

Тези ученици имат едно сериозно предимство, което използвам активно в обучението – те са принудени да се ориентират и общуват най-вече визуално, поради което високо оценяват значението на визуалната информация и са много по-склонни от останалите към добиване на нотна грамотност и овладяване на знания в писмен вид.

ХОРА С УМСТВЕНО ИЗОСТАВАНЕ

Умственото изоставане се дължи на различни причини, породени от генетични изменения и нарушено функциониране на мозъка – синдром на Даун, детска церебрална парализа, нарушена биохимия на мозъка, епилепсия и други. Най-често умствените затруднения са свързани с говорни и двигателни нарушения, което се отразява неблагоприятно върху логико-оперативната работа на мозъка и действията на двете ръце.

Въпреки посочените трудности, именно в тази група има голям процент хора, подаващи се на музикално инструментално и вокално обучение. Нещо повече, те преживяват истинска радост от срещата с музиката и музикалния педагог. Изключение правят хората с тежка умствена изостаналост, за които всяко обучение е свързано с изключителни, понякога непоносими усилия. За тях по-подходяща е пасивната музикотерапия със слушане на музикални изпълнения. Звукът на пианото ги успокоява. В практиката ми има двама ученици с по-тежка умствена изостаналост и въпреки доброто желание и отношение от моя и от тяхна страна, те трудно се поддават на систематични занимания.

Сред хората с умствени затруднения най-често се наблюдава несигурност и по-бавен прогрес, но те са в състояние да постигат резултати в свиренето. Присъствието на преподавателя е много важно за тях в чисто психологически план. Ансамбловото музициране им дава увереност, че постигат резултати, че вървят напред. Вербалните методи на преподаване и обучение тук са приложими в по-малка степен, с кратки, повтарящи се фрази и думи. Обикновено на ученика се поверява по-лесна партия, а учителят подкрепя с по-

сложен хармоничен акомпанимент. Имитацията е приложима в голяма степен – визуално, слухово, дори емоционално. Сред хората с умствено изоставане има значителен брой с отличен слух. Техните затруднения са най-вече интелектуални и двигателни. Свирейки с тях, учителят може да ги подпомага, като поставя ръцете им в нужния момент на правилните места и ги стимулира с кратки фрази като „хоп!“ или „хайде!“. В този план е най-добре музицирането да става на едно пиано.

Една от основните трудности пред учениците с умствено изоставане е едновременното свирене с две ръце - поради несиметричната работа на двете мозъчни полукълба. Натоварването се смекчава чрез ансамбловото музициране, при което учителят допълва хармонично и ритмично цялото, а у учениците се наслагват музикални представи за по-сложни структури, което ще им помогне в бъдеще по-уверено да навлязат в полифонията – основното предизвикателство при свиренето на пиано. Работата с две ръце и чуването на по-сложни звукови построения при свирене на четири ръце развива техния мозък и се отразява благоприятно върху говора.

Придобиването на нотна грамотност е затруднено от факта, че хората с умствено изоставане по-трудно израждат асоциативни връзки. Те биха прочели самия нотен текст, но по-трудно биха го превърнали в звучаща музикална тъкан. Техният компенсаторен механизъм се основава на много добър слух и отлична памет, върху които преподавателят трябва да акцентира, за да постига резултати. Това е свързано с повече повторения и похвали, които да стимулират ученика да се труди. [10]

Пример: докато свиря със своя ученик, пея или изговарям с тонови имена мелодиите на ученика. При хората с умствено изоставане това стимулира изграждането на асоциативни връзки между звук, тон, движение, музикална памет.

Учениците от тази група са по-тревожни и имат нужда от повече стимули, за да продължат напред. Една от основните им тревоги е да бъдат оставени сами. Те се оглеждат притеснено, ако се отдалечиш от тях. Търсят с поглед учителя или дори родителя си и лесно се разсейват. В този смисъл ансамбловото свирене на пиано е отлична възможност за обучение с постигане на необходимия психически комфорт. Но отчитайки трудностите, учителят трябва да подтиква ученика към самостоятелност. Преходът към свирене на две пиана е истинско постижение и сериозна крачка напред в тяхното развитие. В моята практика има момиче на 9 години с нарушена биохимия на мозъка и забавено умствено развитие. Постигането на по-голяма самостоятелност и дори концертна изява на две пиана отне около една година.

Методиката, която предлагам, е изпробвана и при **ученици с разстройства от аутистичния спектър**. Постигнатите с тях резултати са доста по-оскъдни в сравнение с описание три групи от моята преподавателска практика. Причина за това са някои особености на аутистите; сериозни комуникативни затруднения; предпочитания към самостоятелна работа в „своя свят“; по-трудно се поддават на слушане, възприемане и повторение; по-трудно се концентрират за дълго време. Въпреки това с тях са възможни постижения в областта на индивидуалното свирене. [9]

Успешен подход при ансамбловото музициране, прилаган експериментално от мен във всички групи, е ансамбловата импровизация. Всяко обучение коства на хората със СОП повече усилия, отколкото на останалите ученици. Това е свързано с напрежение и по-бързо настъпване на умора, особено когато е затруднена работата на мозъка. В импровизацията те могат свободно да изразяват самия себе си чрез музикални средства. В началните етапи на обучение тя звучи като хаотично натискани от ученика клавиши, но с елегантната намеса на преподавателя като втори пианист, постепенно става по-ритмична и организирана, по-наситена с положителни емоции и за двамата свирещи. „Моля, моля, може ли още...“ – каза след такава импровизация дете на шест години с нарушен говор и прояви на хиперактивност. То бе готово да продължава още и още, измисляйки свои мелодии и ритмични схеми, подкрепени с измислени от мен в момента акорди и арпежи. Прекрасна емоционална награда за учител и ученик!

Описаният и многократно прилаган от мен метод „обучение на лица със СОП чрез ансамбловото свирене“ е приложим само чрез динамичното и активно участие на **преподавателя по пиано**, който обединява много функции: учител, лечебен педагог, треньор и приятел, съчетаващ различни методи на въздействие.

Интерактивното участие на преподавателя помага на учениците със СОП да преодолеят стреса, натрупан от изискванията на външния свят – обществото - и да се забавляват, учейки. Съвсем различен е ефектът от свиренето на преподавателя, когато той музицира заедно със своя възпитаник. Отпада в голяма степен необходимостта от много словесни забележки и повторения. Самата волева енергия, която педагогът влага в свиренето, се предава на ученика. Достига се специфично ниво на безсловесно общуване, изключително

подходящи за музикални занимания и много необходимо за хора с нарушен говор, слух и други увреждания. Постига се по-бърз напредък и се усилва увереността в смисъла от музикалните занимания при хора със СОП. Критиките биват заменени с похвали. Мисълта на двамата „потича“ като едно цяло. Освен че прави професионални изводи за работата на своя ученик, преподавателят се развива и обогатява професионално и емоционално, изследвайки и прилагайки невероятното въздействие на музиката върху човешкото същество.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Ансамбълът „учител-ученик“ е широко приложим както в занятията по пиано, така и при концертни изяви на хора със СОП. Ансамбловото свирене разкрива по убедителен начин нова възможност за музикално обучение и развитие. Универсализма на пианото като музикален инструмент позволява експериментална работа в много посоки. Чрез ансамбловата работа хората със СОП могат да преживеят музиката като взаимодействие от голям брой елементи, комбинирани по сложен начин – въпреки своите затруднения от различно естество. В психо-емоционален, интелектуален и социален план участието на преподавателя наравно с обучаемия превръща музицирането във възможност за общуване, себеизразяване и предаване на ценности – невербално, посредством музикалния език. Обучението по пиано на хора със СОП разширява хоризонтите на музикалната педагогика и клавиричната методика, като разкрива нови аспекти от тяхното приложение – в светлината на лечението и развитието чрез изкуство.

БИБЛИОГРАФИЯ

- [1] Анисимов, В., Арт-педагогика как система психологического сопровождения образовательного процесса, Вестник ОГУ, 4'2003, с. 146-148.
- [2] Иевская, И., Особенности работы на уроках фортепиано со слабовидящими студентами, Вологодский областной колледж искусств, <http://studydoc.ru/doc/4392375/ievskaya-irina...> пос. на 10.9.2017.
- [3] Кацарова, Ж., Компенсаторни методи за обучение на слепи музиканти по пиано, Шумен 2016, http://shu.bg/sites/default/files/izdaniq/Sbornik_pyt_sem_PF_2016_0.pdf пос. на 12.9.2017.
- [4] Кулаков, В., Формирование компенсаторных факторов у незрячих музыкантов как условие оптимизации учебного процесса, Москва 2000, Московский государственный педагогический институт <http://nauka-pedagogika.com/viewer/48609/a> пос. на 12.9.2017.
- [5] Марчева, П., „Артпедагогика, училище, арттерапия“, София, Изд. Авангард Прима“, 2016, с. 7-14.
- [6] Марчева, П., „За артпедагогиката“, Научни трудове на Русенския университет - 2015, том 54, серия 6.2, с. 111-117, <http://conf.uni-ruse.bg/bg/docs/cp15/6.2/6.2-20.pdf>, посетен на 20.09.2017.
- [7] Медведева, Е., Левченко, И., Комиссарова, Л., Добровольская, Т., Артпедагогика и арттерапия в специальном образовании, Москва, Изд. центр АСАДЕМІА, 2001 <http://psychlib.ru/mgppu/MAaso2001/AML-001.HTM>, пос. на 18.09.2017.
- [8] Опора – Антропософска лечебна педагогика и социална терапия, Лечебна педагогика, <http://oporabg.com/?q=node/1183>, пос. на 01.09.2018.
- [9] Dorocq, F., APTE, La Methode Dolce, <http://www.apte-autisme.net/lassociation-apte/> пос.на 20.09.2017.
- [10] Ockelford, A., Music in the Education of Children with Severe or Profound Learning Difficulties..., октомври 2000, <https://www.researchgate.net/publication/247733315>, пос. на 09.09.2017.

